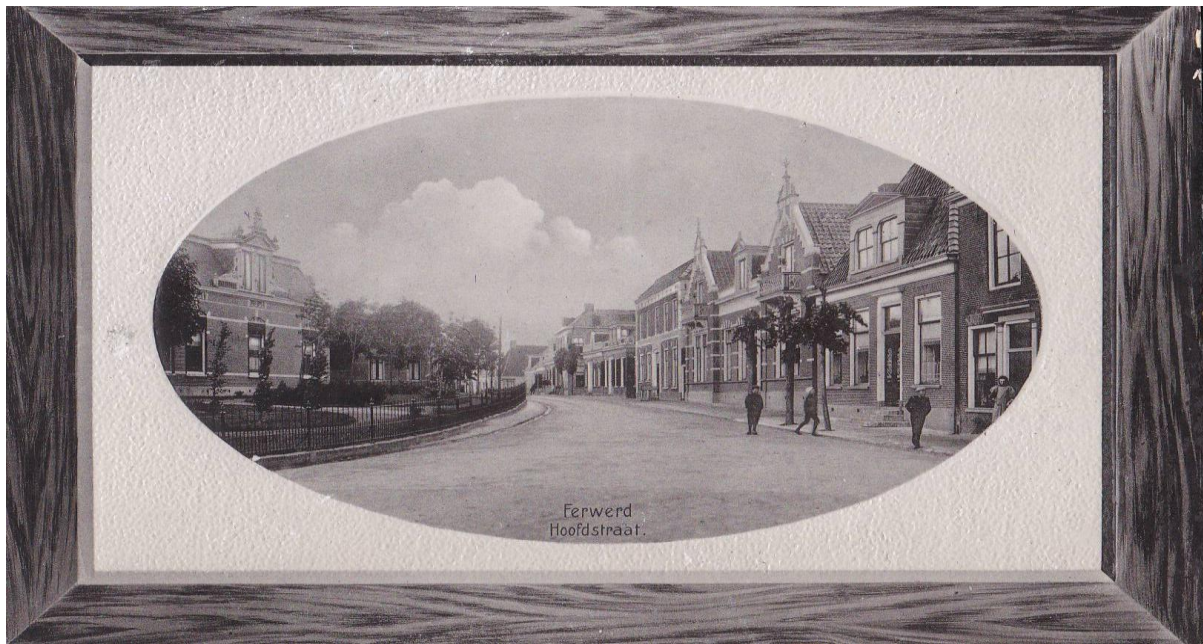

Het begin van het Ferwerter Nut

De Ferwerter vereniging tot het Nut van het Algemeen is begonnen in het jaar 1878. Daarvoor was de Nuts vereniging lange tijd gecombineerd met het dorp Marrum. Door een verschil van mening over de financiën besloten de "pommeranten" of de elite van Ferwert zich af te splitsen en zelfstandig een vereniging op te richten. Die Ferwerter heren waren :

Ds Sj. R. de Boer Hervormd predikant , hij werd voorzitter, F.C. Wiesenhaan gemeentesecretaris, werd secretaris, S.P.B. Martens vroed en heelmeeester, H. Alma notaris, en P. Hulshof hoofd der openbare school waren de andere bestuursleden.

Deze foto gemaakt rond 1912 toont de Hogeboeren/Hoofdstraat. We kunnen aannemen dat de hier getoonde situatie ongeveer gelijk is aan het oprichtingsjaar 1878. Het eerste huis rechts is de herberg 't Hoekje, in het tweede huis bij ons bekend als het Postkantoor, woonde toen Notaris Alma. Dan komt de kapitale Aysmahuizinge, sinds 1730 de Pastorie waar in 1878 Ds Sj. R. de Boer woonde. Daarna de grote herberg "Het Wapen van Ferwerderadeel" waar veel bijeenkomsten van het Nut plaatsvonden. In de huizen daarna, na de straat dus met de bordjes "Stapvoets rijden" woonden de vroed en heelmeeester Martens en de gemeentesecretaris Wiesenhaan. De eerste bestuursleden van het Ferwerter Nut woonden dus praktisch naast elkaar in een rij.

Er waren bij de oprichting 35 leden. Men stelde een reglement op en begon direct activiteiten die behoorden bij een Vereniging beogend het Nut tot het Algemeen. Men had immers ervaring met de vorige gecombineerde vereniging. De activiteiten waren :

een bibliotheek, een naaischool en een spaarbank.

De bibliotheek was direct een succes hoewel deze alleen s'winters open was. Bij de eerste zitting werden 41 boeken uitgeleend. Bij de laatste in de maand april 41 boeken maar er was één zitting waarbij zelfs 135 boeken werden uitgeleend. Dat was de top. Er werd een boekenkast getimmerd en men liet 50 catalogussen drukken bij de Handelsdrukkerij in Leeuwarden. In 1882 werden weer 120 nieuwe boeken aangekocht en vermelden de notulen dat er 700 boekdelen waren. Deze boekdelen waren vaak haveloos en daarom liet men ze in binden bij de firma Offerhaus in Leeuwarden. De bibliotheek heeft "in de winter zovelen nuttige en aangename uren bezorgd", zo is geschreven door de secretaris. In het jaar 1924 mocht de bibliotheek gehouden worden in de openbare school. Hiervoor was toestemming verleend door het gemeentebestuur. De kosten waren 5 gulden voor "vuur en licht." De bibliotheek is direct na de oorlog in 1946 opgeheven en heeft dus 67 jaar bestaan.

De naaischool. Deze werd gehouden op de Lytse Buorren in het éénkamerwoninkje van Antje Menzes Buursma, vrouw van Hilbrand Papma. De verslagen melden dat zij oud was en doof maar het was er zeer schoon zo vermeldt secretaris Wiesenhaan: "Over de netheid en zindelijkheid der bewoners kunnen wij de meest gunstige getuigenissen afleggen".

De éénkamerwoning van Antje Menzes Buursma op de Lytse Buorren zoals het er nu uitziet.

Er waren 20 leerlingen, meisjes tussen 11 en 14 jaar. Stel je voor 20 meisjes in die éne kamer die allemaal druk bezig zijn met een lap katoen. Want de vereniging had 539 en half el katoen gekocht. Daar maakten de meisjes in die winter 185 hemden uit, 56 manshemden en 129 vrouwshemden die verkocht werden voor prijzen van 75 tot 90 cent per stuk. De vereniging gaf 25 gulden subsidie per jaar. Het batig saldo was dat eerste jaar 41 gulden en 99 ½ cent. In de latere jaren bleek de verkoop van zoveel hemden in het dorp problemen op te leveren. De markt was verzadigd. Wel nam het Gasthuis aan de Haven soms wat extra hemden af. In 1882 heeft Janke Koopmans de leiding overgenomen. Zij had een wat ruimer huis en bovendien werd zij door haar moeder geholpen. Vanaf toen kregen de meisjes op de laatste middag ook koffie met koek en was het een klein feestje. Ze waren dan ook netjes gekleed. Het waren allemaal meisjes van onvermogende ouders. Hun namen worden allemaal genoemd in de notulen. De naaischool heeft 17 jaar bestaan tot het jaar 1896.

De spaarbank. Het oprichten van een spaarbank behoorde bij de Nutsactiviteiten. De Nutsspaarbank in Hallum heeft immers vele jaren bestaan. De Ferwerter spaarbank is echter een kort leven beschoren. In het begin waren er 35 inschrijvers die allen rond 10 gulden betaalden. In 1882 is het kapitaal nog maar 377 gulden en 25 cents en is er een winst gemaakt van 2 gulden 20 cent. Er was in die jaren een zware crisis en er was veel armoede. Daarom ging het de spaarbank niet voor de wind. Toch vond secretaris Wiesenhaan dat de bank levenskracht bezat. Maar de arbeiders hadden meer moeten sparen toen ze jong waren zo schreef hij : “Hadden die personen toen ze jong waren en zonder gezin waren , spaarzaamheid gekend dan zouden ze nu daarvan de vruchten plukken, maar ja dat kenden ze niet en nu zetelt de armoede in hunne woning.”

In het begin waren veel mensen actief in het Nut , vooral schoolmeester P. Hulshof. Later komt men ook G. Obma vaak tegen in de stukken , een rentenier boer uit Ee, die woonde in het huis met schuur , later gebruikt door Verffabriek Koopmans, waar nu zonder schuur Ds Korteweg woont, Hoofdstraat 29.

De nieuwe burgemeester van Ferwerderadeel met de naam J.J. Cannegieter, die in het jaar 1880 werd aangesteld, werd natuurlijk ook bestuurslid bij het Nut. Nu was het in het begin gewoonte dat de bestuursleden bij de vergaderingen zelf een inleiding hielden. Later werden ook sprekers gevraagd uit andere plaatsen. Zo hield Ds Itterzon van Oenkerk in 1886 een rede over : “Zelfs van balstenen kan men soep maken “ De notulen vermelden dat het een aangrijpende beschouwing en bespiegeling was over mensen, maatschappij en verlichting !. In hetzelfde jaar hield de secretaris een inleiding over “Voorheen en thans “.

Het huis op de “Ald Mounle” nu van de familie Anema wat in 1880 als Ambtswoning gebouwd werd voor Burgemeester Cannegieter. Toen hij kwam was het huis nog niet klaar en heeft hij tijdelijk in logement Terpstra (Wapen van Ferwerderadeel) gelogeed.

Burgemeester Cannegieter , volgens oude foto's een wat spichtige man met zwart pak en wit puntbaardje hield ook een inleiding of rede.

Hij verbeelde zich dat hij ergens in de 16^e eeuw het kasteel Herjuwsma of Jouwsma state te Ferwerd bezocht en daar de 18 jarige dochter van de Grytman, Sytske van Burmania ontmoette. Zij zit onder een boogvenster en luistert naar een op perkament geschreven kroniek voorgelezen door pater Siardus van Foswert. Cannegieter omschrijft haar als volgt :

“ Verrukkelijke schoon kwam de slanke gestalte der blonde achttienjarige uit tegen het licht der dalende zon, waardoor een goudglans getooverd werd op de weelderige lokken die het zo zuiver ovaal van het aanminnige gezichtje met het edele voorhoofd omgolfden. Soms met een uitdrukking van verlangen en dan weer droomerig tuurden de diep donker blauwe oogen over het lachende landschap. “

In een verdere romantische beschrijving wordt weergegeven hoe Sytske langs de heldere en onbelemmerd *voortkabbelende slot- of Burmaniavaart* naar Foswert gaat, het stille klooster in een wijde

groene omgeving. Ook de dienstmeiden Auk en Jel en de grimmig uitziende Bokke de huisknecht van Jouwsma state worden beschreven. Hoe de Jonkvrouw Tite van Burmania de zieken van Ferwerd help en nabij was. Zij was als een engel Gods geweest zo had den ouden zieken koster op het Vrijhof gezegd. De ouden man had dat met tranen in de ogen aan pater Siardus verteld. Na een beschrijving van de biecht van Sytske van Burmania aan de grijze vader Siardus in de kloosterkerk van Foswert die met vochtige oogen het “Te absolvo filia mea” uitspreekt , eindigt Cannegieter zijn beschrijving over de 16^e eeuw.

Hij zegt de aanwezigen dat hij deze beschrijving houdt, om” een trek op Uw geschoren, ongeschoren of gebaarde aangezichten te zien komen, herinnerende aan die welke lag op het bekoorlijke gelaat onzer lieve plaatsgenote van voorheen”. Verder combineerde hij dit verhaal met het oplezen van het jaarverslag om de aanwezigen niet te vervelen met alleen een dorre jaarkroniek, zo schrijft de

burgemeester in zijn 12 pagina's lang document. Hij eindigt zijn verslag met de oproep dat : " Tite van Burmania's weldoende geest doordringe, veredele en bekrone ons werk ".

Het zal de lezer opgevallen zijn dat hij alleen de heren aanspreekt, echter er waren ook altijd dames op de bijeenkomsten aanwezig. Zij werden in de jaarverslagen ook altijd weergegeven b.v. op 12 maart 1884 werd de Nutsvergadering bezocht door 25 heren, 41 dames en 21 gasten. Nee, over de opkomst had men niet te klagen. In hetzelfde jaarverslag wijst secretaris Hulshof dan ook "op den bloei van onze vereniging en dat zij welvarend is " in tegenstelling tot andere plaatsen waar de opkomst in de vergaderingen tegenvalt. Wel waarschuwt Hulshof de leden scherp dat zij minder kritiek moeten hebben maar ook dat zij met bijdragen moeten komen en niet alles aan het bestuur kunnen overlaten ! Eveneens verzocht hij dringend om tijdige betaling van de contributie en nam daarbij geen blad voor de mond. Nee, ondanks de mooie woorden over "bloei " had ook de Ferwerter Nutsvereniging in de begin periode haar zorgen. Overigens blijkt later uit de notulen dat meester Pieter Hulshof het lot van de vereniging zich heeft aangetrokken: 38 jaren lang zou hij zich inzetten voor de Ferwerter Vereniging tot Nut van het Algemeen.

Johannes van Dijk

November 2016

!